

INTENSIV BOG'DORCHILIK UCHUN O'SIMLIKLARNI HIMOYA QILISH

МЕХАНИЗМИНИ ТАШКИЛ ЕТИШ

IIPAK YO'LI VA INNOVATSIYALAR UNIVERSITETI.

**Pedagogika - psixologiya va
umumta'lim fanlar kafedrası o'qituvchisi
Pedagogika fanlari falsafa doktori (PhD)
Yusupova Nargiza Adashaliyevna**

Annotatsiya: O'zbekiston qishloq xo'jaligi, xususan, bog'dorchilik tarmog'ining rivojlanishini ta'minlashda intensiv usullarga asoslangan texnologiyalarning ahamiyati yildan-yilga ortib bormoqda. Zamonaviy dunyoda aholining oziq-ovqat mahsulotlariga ehtiyoji ortgani sari, yuqori hosildorlikka ega va sifatli mahsulot yetishtirishga qaratilgan intensiv bog'dorchilik usullarining dolzarbligi tobora kengaymoqda. Ilmiy yondashuvlar, agrar sohada olib borilayotgan islohotlar hamda agrotexnik tadbirlarning izchil takomil toptirilayotgani ham ushbu jarayonni tezlashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, intensiv bog'dorchilikni joriy etish jarayonida o'simliklarni har xil zararkunandalar, kasalliklar va nojo'ya omillardan himoya qilish ham asosiy masalalardan biridir. Chunki mazkur soha rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'simliklarni himoya qilish mexanizmlarini samarali tashkil etish, bog'larning barqaror rivojlanishi va yuqori hosildorlikka erishishning asosiy zaminidir. Ushbu maqolada Intensiv bog'dorchilik uchun o'simliklarni himoya qilish mexanizmini tashkil etish samaradorligining o'rnini haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: aholi, oziq-ovqat mahsulotlari, bog'dorchilik, mahsulot, eksport, yer maydoni, o'simliklar, zararkunandalar, himoya.

O'simliklarni himoya qilish tizimi zamonaviy intensiv bog'dorchilikda alohida ahamiyat kasb etadi. Boisi, ushbu tizim orqali bog'lardagi asosiy biologik va ekologik muvozanat saqlanib turadi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi va resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi. O'simliklarni kompleks himoya qilish bo'yicha

tadbirlar nafaqat hosilni ko'paytirish, balki uning sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, shuningdek, mahsulotning eksportbop bo'lishida ham hal qiluvchi omil hisoblanadi. Intensiv bog'dorchilikning o'ziga xos xususiyati shuki, yer maydoni nisbatan kichik va zich joylashtirilgan ekinlarda yuqori hosil olish maqsad qilinadi. Shuning uchun daraxtlarga kutilgidan ortiqcha yuk tushadi, ularni zararkunandalar va kasalliklardan samarali himoya qilish zarurligi vujudga keladi. Himoya qilish mexanizmlarining to'g'ri tashkil qilinishi natijasida daraxtlarning vegetatsion o'sish va rivojlanish bosqichlarida zaruriy bioxavfsizlik taminlanadi, ularning hayotiy quvvati yuqori bo'ladi, hosil yetilishi va etishtirilgan mahsulot sifati yaxshi bo'ladi.[1]

O'simliklarni himoya qilish strategiyasining asosiy bo'g'ini sifatida zararkunandalar va kasalliklarni erta aniqlash, ularning kelib chiqish sabablarini o'rganish va oldini olish yo'llarini ishlab chiqish muhim o'rin tutadi. Bu borada fitosanitar monitoring, o'simliklar holatini kuzatish, zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish, ekologik xavfsiz va samarali himoya vositalaridan foydalanish yuqori natijalarga olib keladi. Bundan tashqari, intensiv bog'dorchilik tizimida o'simliklarni himoya qilish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalarga tayangan holda biologik, kimyoviy va agrotekhnologik tadbirlarning uyg'unlashgan holda amalga oshirilishi mahsulot yetishtirish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Intensiv bog'dorchilikda qo'llaniladigan himoya vositalari va texnologiyalari nafaqat kasallik va zararkunandalarga qarshi kurashishda, balki daraxtlarning vegetatsion jarayoniga ta'sir ko'rsatadigan omillarni bartaraf etishda ham muhim hisoblanadi. Chunki himoya tadbirlarini samarali tashkil etish natijasida, daraxtlarda fiziologik stresslar kamayadi, o'sish hamda hosil yetishtirish uchun qulay sharoit yaratiladi. Bu esa, o'z navbatida, bog'larning umumiy rentabelligi va mahsuldorligining doimiy o'sib borishini ta'minlaydi. Innovatsion texnologiyalarning keng joriy etilishi, o'simliklarni himoya qilish vositalarining optimal qo'llanilishi hamda zamonaviy usullardan samarali foydalanish orqali intensiv bog'dorchilikda barqaror natijalarga erishish mumkin. Ushbu jarayonda axborot-kommunikatsion texnologiyalar asosida monitoring tizimlarini yo'lga qo'yish, turli agrotexnik chora-tadbirlarni ilmiy asosda va o'z

vaqtida amalga oshirish orqali kasallik va zararkunandalarning tarqalish xavfini minimallashtirish mumkin bo‘ladi. Natijada, intensiv bog‘dorchilikda o‘simliklarni himoya qilish mexanizmining samaradorligi yanada oshib boradi.[2]

Himoya qilish mexanizmlarini tashkil etish jarayonida ekologik balansni saqlash ham muhim masala hisoblanadi. Chunki atrof-muhitga zarar yetkazmasdan, ekotizimga mos hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga e‘tibor qaratish zamonaviy bog‘dorchilik uchun juda zarur. Himoya tadbirlarini amalga oshirishda nafaqat kimyoviy, balki biologik preparatlardan, zararsiz texnologiyalardan, agrotexnik muvozanatni saqlovchi usullardan foydalanish ham yuqori samaradorlik beradi. Bu holat bog‘dorchilikda mahsulotlar xavfsizligi, ekotizimning muhofazasi uchun muhim kafolat bo‘lib xizmat qiladi. Intensiv bog‘dorchilik tizimida o‘simliklarni himoya qilishning eng samarali mexanizmlaridan biri – kompleks yondashuvni tashkil etishdir. Bu degani, har bir bog‘ yoki daraxt turiga mos ravishda zonalashtirilgan almashlab ekish, agrotexnik choralarni o‘z vaqtida ko‘rish, tuproq va suv balansi, o‘g‘itlardan foydalanish, shuningdek, biologik kurash usullarini to‘g‘ri tanlash va tadbir etish orqali bog‘ning umumiy mustahkamligini oshirish mumkin. Himoya mexanizmlarini muntazam ravishda yangilab borish, zamonaviy preparatlar va usullarni tatbiq etish esa, bog‘dorchilik barqarorligi uchun mustahkam zamin yaratadi. Shuningdek, intensiv bog‘dorchilikda o‘simliklarni himoya qilish mexanizmlarini samarali tashkil etish uchun bog‘bonlarning malakasini oshirish, ularni zamonaviy texnologiyalarga o‘rgatish ham muhim hisoblanadi. Agrar soha xodimlari yangi preparatlar va texnologiyalar bo‘yicha doimiy shug‘ullanishi, zamonaviy himoya vositalari, biologik preparatlar va agrotexnik tadbirlar bilan ishlash qoidalariga ega bo‘lishi bugungi kunda o‘ta ahamiyatlidir. Ushbu jarayonni tashkil etishda agrar ilmiy-tadqiqot institutlarining ham roli katta bo‘lib, doimiy monitoring, o‘simliklarni himoya qilish strategiyasini takomillashtirish, ilm-fan va ishlab chiqarishni integratsiyalash bugungi zamonaviy bog‘dorchilik tizimi uchun o‘ta muhim ahamiyat kasb etadi.[3]

Intensiv bog‘dorchilik sohasida o‘simliklarni himoya qilish mexanizmlarini to‘g‘ri va sifatli tashkil etish nafaqat hosildorlikka, balki mahsulot sifatiga, eksport

imkoniyatlariga, bog'larning barqaror rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Himoya mexanizmlarining mazkur sohada samarali ishlashi mahsulot tannarxini pasaytirib, raqobatbardosh mahsulotlar yetishtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, yer va suv resurslaridan samarali foydalanish, atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda yuqori mahsuldorlikka erishish imkoniyatini oshiradi. Mamlakatimizda izchil olib borilayotgan islohotlar, zamonaviy bilim va texnologiyalarning uzluksiz joriy etilishi xalqimiz farovonligiga, qishloq xo'jaligi taraqqiyotiga va eksport salohiyatining oshishiga xizmat qiladi.[4]

Xulosa:

Xulosa sifatida aytish mumkinki, intensiv bog'dorchilik uchun o'simliklarni himoya qilish mexanizmini samarali tashkil etish – zamonaviy bog'dorchilik rivojlanishining asosiy talabi, yuqori hosildorlik va sifatli mahsulotlar yetishtirishning kafolatidir. Himoya mexanizmlarini to'g'ri yo'lga qo'yish orqali nafaqat iqtisodiy natijadorlikka, balki ekologik barqarorlik va zamonaviy innovatsion rivojlanishga erishish mumkin. Shu bois, o'simliklarni himoya qilish mexanizmlaridan ilmiy asosda va kompleks foydalanish, eng ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish, agrotexnik choralarni uzluksiz amalga oshirish bugungi agrar soha oldida turgan muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu esa, o'z navbatida, mamlakatda to'kin-sochinlik, oziq-ovqat xavfsizligi va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, A. (2019). "O'zbekistonda bog'dorchilikda innovatsion texnologiyalar va ulardan samarali foydalanishning dolzarb masalalari". Qishloq xo'jaligi fanlari axborotnomasi, 1(91), 29-33.
2. Abduraxmonov, D. A., & Karimov, B. B. (2018). "Intensiv bog'dorchilikda zamonaviy agrotexnik tadbirlar va ularning ahamiyati". Agrar sohada innovatsiyalar, 3(12), 112-116.
3. Jo'rayev, M., & Toshpo'latov, J. (2021). "O'simliklarni himoya qilish mexanizmini tashkil etish va samaradorligini oshirish". Agroilm, 2(54), 45-51.

4. Karimov, I. (2017). “O‘zbekiston bog‘dorchiligida zararkunandalarga qarshi kurashning zamonaviy usullari”. *Fermer xo‘jaligi*, 4(66), 52-56.
5. Madaminov, A., & Jumaniyozov, U. (2020). “Intensiv bog‘dorchilikda o‘simliklarni kasalliklardan himoya qilishning ekologik asoslari”. *Qishloq xo‘jaligi ekotizimi*, 1(24), 17-22.
6. Mirzayeva, Z. (2022). “Zamonaviy intensiv bog‘dorchilikda fitosanitar monitoringning ahamiyati”. *Agrobiologiya va seleksiya*, 3(11), 14-19.
7. Qurbonov, M. T. (2018). “Intensiv bog‘dorchilik texnologiyasi va hosildorlikni oshirishning asosiy omillari”. *Agrotexnologiya va innovatsiyalar*, 2(8), 32-36.
8. Usmonova, S. (2021). “O‘simliklarni himoya qilishda biologik usullardan foydalanish imkoniyatlari”. *O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi ilmi*, 5(19), 60-65.